

הלכות תפילין – ח - להניח תפילה אחת

מניח תפילין של יד בלבד או של ראש בלבד

אף על פי שמצוות תפילין להניח של יד ושל ראש, מכל מקום אין תפילין של יד מעכבות את של ראש, ולא של ראש מעכבות את של יד, ואם מניח רק אחד מהם מקיים מצוה אחת, אבל כל זה רק בשעת הדחק, והמצוה היא להניח אותם יחד, כדכתיב והיו לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך. ומכל מקום, אפילו אם במזיד הניח רק תפילין אחד של יד או של ראש, יצא ידי חובת של יד או של ראש שהניח.

ברכה על תפילין אחד

וכאשר אי אפשר לו להניח שניהם, כגון שיש לו מכה בראש או בזרוע יניח רק מה שיכול להניח לכתחלה, ואם מניח רק תפילין של יד, מברך להניח תפילין בלבד. ואם מניח של ראש בלבד, לנוהגים שלא לברך על תפילין של ראש כלל, מברך רק על מצות תפילין. שלשיטתם, תיקנו ברכת מצוות תפילין, כשמניח רק של ראש. ולנוהגים לברך על של ראש על מצות תפילין, מברך שתי ברכות על של ראש בלבד, כיון שלשיטתם ברכת להניח תפילין בשל יד עולה גם על של ראש, ולכן כאשר מניח של ראש בלבד, מברך שתי ברכות. ולפי שיטת הטורי זהב שברכת מצות תפילין עולה גם על של יד, גם במניח של יד לבד מברך שתי ברכות, אבל להלכה אין לברך על של יד רק ברכה אחת.

ואף על פי שאם מניח כל תפלה לבד יצא ידי חובה, מכל מקום אם בהמשך היום יזדמן לו להניח שניהם יחד, יניח שניהם יחד כדין, ויאמר עמהם כמה מזמורים וקריאת שמע וכדו', כיון שמצות תפילין להיות עליו שניהם יחד, ורק בשעת הדחק יוצא ידי כל אחת, אבל לא מקיים את המצוה שיהיו עליו שניהם יחד, במיוחד כאשר הניח רק של ראש, דהלכה היא שלא יניח של ראש בלא של יד אלא בשעת הדחק מניח רק של ראש.

ואם יש לו רק תפלה אחת של רש"י, והאחר של רבינו תם. אם של יד הוא רש"י, פשוט שמניח קודם של יד בברכה להניח, ומניח של ראש של רבינו תם בלא ברכה ולא מברך עליהם, וזה עדיף מאשר להניח של יד בלבד או של ראש בלבד, שאף על פי שעיקר התפילין זה רש"י, מכל מקום כיון שאין מעכבין זה את זה, אין סתירה להניח שניהם. אבל אם השל ראש הוא רש"י, והשל יד הוא של רבינו תם, יש לברר מה יניח קודם, האם יניח של ראש שהוא עיקר התפילין, ויברך עליהם ואחרי כן יניח של יד בלא ברכה, או של יד יניח ראשון בלא ברכה ואחרי כן של ראש, ונחלקו בזה, המשנה ברורה בשם השבועת יעקב סובר שיניח של ראש תחלה ויברך, ולאחר מכן יניח של יד, אבל בכף החיים כתב בשם האר"י ז"ל, שלעולם יניח של יד קודם לכן בלא ברכה, ולאחר מכן יניח של ראש בברכה כפי המבואר לעיל.

הניח ולא בירך

הניח תפילין ולא בירך, יכול לברך עליהם כל זמן שהם עליו. ואם הניח של יד ולא בירך, וכשבא להניח של ראש נזכר שלא בירך, יברך עכשיו על של יד לפני הנחה של ראש, ואין זה הספק בין תפילין של ראש לשל יד, דברכה אינה הפסקה, להפך, היא עולה גם על של ראש. ואם לאחר שהניח תפילין בלא ברכה, טעה ובירך על של ראש, יברך לאחר מכן על של יד, ויצא ידי חובת ברכות תפילין.

מי שעובר טיפול

מי שזקוק לעבור טיפול רפואי, ועקב כך לא יוכל להניח תפילין של יד או של ראש או שניהם גם יחד לזמן מסוים, אין עליו שום חיוב להמתין בטיפול זה עד לימי חול המועד או לערב שבת ויו"ט שבלא"ה אין מניחים תפילין למחרת, ובפרט, אם יהיה זה על חשבון מצות עונג שבת ויו"ט ועוד מצוות אחרות, ואין חובת המצוה אלא על כל יום ליום זה.